

Asia: VN/20544/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hyvinvointialueiden tehtäviä koskeviksi valtakunnallisiksi tavoitteiksi vuosille 2025-2029

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kuuloliitto on huolissaan siitä, että luonnoksessa ei huomioida lainkaan YK:n yleissopimusta vammaisten henkilöiden oikeuksista. Suomi on ratifioinut YK:n vammaissopimuksen vuonna 2016. Sopimus velvoittaa Suomea turvaamaan vammaisille henkilöille mm. yhdenvertaisen tiedonsaannin ja riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut.

Ihmisten välisen yhdenvertaisuuden ja ihmisoikeuksien edistäminen tulee nostaa tavoitteiden määrittelyn kannalta olennaiseksi seikaksi samalla tavalla, kuin sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen (s. 8). Kuuloliitto kiittää siitä, että ko. kohdassa mainitaan kielellinen saavutettavuus, joka käsittää palvelujen saavutettavuuden viittomakielisille kuulovammaisille. Tuo maininta ei kuitenkaan yksin riitä.

Luonnoksessa puhutaan yhdenvertaisista palveluista, mutta lähinnä alueellisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Alueellinen yhdenvertaisuus on olennaista, mutta ei ainoa yhdenvertaisuutta koskeva näkökulma, joka tavoitteissa tulee ottaa huomioon. Eri ihmisryhmien välinen yhdenvertaisuus tulee nostaa keskeiseksi hyvinvointialueiden tehtäviä koskevaksi valtakunnalliseksi tavoitteeksi.

Eri tavoin vammaiset ihmiset kokevat edelleen runsaasti välillistä syrjintää. Esimerkiksi kuulovammaisten ihmisten kohdalla se tarkoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluja, jotka eivät ole kuuloesteettömiä. Kuuloesteellisyys vaarantaa kuulovammaisten ihmisten turvallisuuden ja yhdenvertaisen palvelujen saannin. Luonnoksessa ei kuitenkaan mainita lainkaan esteettömyyttä tai saavutettavuutta, mikä on vakava puute.

Luonnoksessa on erittäin tärkeitä kirjauksia kuten ”Kun palveluja tarjotaan myös digitaalisesti, hyvinvointialueiden on varmistettava yksilöiden tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtelu, oikeudenmukaiset mahdollisuudet käyttää palveluja sekä riittävä tuki eri asiakasryhmille.” (s. 15), ”Kaikki asiakasryhmät saavat laadukkaita, vaikuttavia ja tarpeensa mukaisia sosiaali- ja terveysterveyspalveluja oikea-aikaisesti ja oikeassa paikassa asuinpaikasta riippumatta.” (s. 18) ja ”Väestön omaa toimijuutta, tietoisuutta ja oman elämän osallisuutta hyvinvointiin, terveyteen sekä työ- ja toimintakykyyn liittyvissä asioissa vahvistetaan” (s. 18).

Edelleen kuitenkin erityisesti lukuun 3.2 Yhdenvertaiset palvelut tulee nostaa esiin YK:n vammaissopimus ja sen velvoitteet, kuten palvelujen esteettömyys. Palvelujen esteettömyys on niin olennainen osa palvelujen yhdenvertaisuutta, että se täytyy mainita nimeltä. Kuuloliiton kokemuksen mukaan tietoisuus YK:n vammaissopimuksesta ja esimerkiksi esteettömyydestä on edelleen puutteellista, mikä myös perustelee niiden korostamista. On myös olennaista huomata, että vammaisten henkilöiden huomioiminen ei ole sosiaali- tai terveysterveyspalvelu eikä yksin sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävä, vaan sen tulee toteutua myös pelastustoimen palveluissa. Esimerkiksi valmius- ja pelastussuunnitelmissa tulee huomioida eri tavoin vammaiset henkilöt.

Kuuloliitto kiittää, että luonnoksessa tunnistetaan järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan rooli hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämässä ja huomioidaan meidät osana palvelujärjestelmää. Parhaimmillaan järjestöjen rooli palveluketjussa on tiivis ja saumaton, jolloin asiakas saa parhaan mahdollisen tuen tilanteeseensa jokaiselta palveluketjun toimijalta. Järjestöt ja niissä toimivat vapaaehtoiset tarjoavat esimerkiksi vertaistukea ja kuulolähipalvelun kaltaista käytännön tukea, jotka täydentävät julkista palvelujärjestelmää. On kuitenkin tärkeää, että edes resurssien niukkuudessa julkisen järjestämävastuun alaisia tehtäviä ei valu järjestöjen harteille. Ennakkotiedot vuoden 2025 sosiaalibarometrissa kertovat, että hyvinvointialueet ohjaavat asiakkaita järjestöihin, jotta ne voivat hillitä menojensa kasvua.

Kuuloliitto pitää myös erittäin kiitettävänä sitä, miten luonnoksessa huomioidaan osallisuuden ja järjestö- ja asiakasyhteistyön merkitys. Kuuloliitto ja sen jäsenyhdistykset jäsenineen osallistuvat mielellään aktiivisesti palvelujen kehittämistyöhön lakisääteisten neuvostojen sekä asiakas- ja kansalaisraatien kautta. Kuuloliitto on samaa mieltä, että hyvinvointialueiden osallisuuskulttuurin kehittämispotentiaali on suuri. Esimerkiksi vammais- ja vanhusneuvostojen roolia tulee vahvistaa: neuvostot tulee ottaa mukaan jo valmisteluvaiheessa ja tarjota heille aito mahdollisuus vaikuttaa. Hyvä tapa tähän on hallintosääntöön kirjattu läsnäolo- ja puheoikeus muiden hyvinvointialueen luottamustoimielinten kokouksissa. Vaikuttamismahdollisuudet uhkaavat tällä hetkellä tyypistä monella alueella näennäisiksi, esimerkiksi hyvin lyhyiksi kommentointiajoiksi, joiden tuotoksia ei juurikaan huomioida päätöksenteossa.

Kuulovammaisten ihmisten palveluiden, kuten kuulonkuntoutuksen, toteutumisessa on tällä hetkellä merkittäviä puutteita. Huolta aiheuttaa myös uusi vammaispalvelulaki, jonka soveltamisohjeet ovat hyvinvointialueilla olleet puutteellisia ja jopa virheellisiä. Kuuloliitto katsoo, että vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksien toteutuminen tulee lisätä paitsi tavoitteeksi, sille tulee myös määritellä mittarit, joilla sen toteutumista seurataan. Luonnoksessa korostetaan vaikuttavuuden merkitystä,

mutta sosiaalipalveluiden vaikuttavuuden seuraamiseksi ehdotetaan vain kahta mittaria ja vammaispalveluiden seuraamiseksi ei yhtään.

Lainsäädännöstä esimerkiksi hoitotakuulainsäädäntö kaipaisi päivittämistä, koska se ei nykyisellään kannusta tarkoituksenmukaisiin hoitoprosesseihin ja hoitopolkujen kehittämiseen, kun vain hoitoon pääsyn ensimmäistä kertaa mitataan. Sairauksissa ja vammoissa, jotka ovat elämänmittaisia, hoitotakuun tulisi ohjata, mitata ja seurata hoitoon pääsyä kaikissa eri kuntoutuksen vaiheissa. Kuulonkuntoutuksessa se tarkoittaa esimerkiksi myös kuulokojeiden uusimista ja huoltoa. Tällä hetkellä sekä ensikuulokojeen saajien, että kuulokojetta jo käyttävien hoitoon pääsy on heikentynyt merkittävästi. Työssä käyvä kuulokojeen käyttäjä voi joutua odottamaan kuulokojeen huoltoa kuukausia ja kuulokojeen päivittämistä jopa useamman vuoden. Näin pitkät ajat heikentävät työkykyä ja työssä selviytymistä.

Sanna Kaijanen

toiminnanjohtaja

Kuuloliitto ry

Lisätietoja antaa asiantuntija Anniina Horto-Lönnqvist, puh. 044 752 5561, anniina.horto-lonnqvist@kuuloliitto.fi.

Horto-Lönnqvist Anniina
Kuuloliitto ry